

De badande barnen

"Und jene himmlischen Gestalten
 Sie fragen nicht nach Mann und Weib."
Goethe

Tusenskönor och konvaljer växa ända intill randen
 av en liten bäck, som glider genomskinlig över sanden;
 häggen, höljdd av vita blommor, doftar där invid på ängen,
 och mot vattenliljan sänker lönnen sina gyllne hängen.

Liten pilt och liten flicka sitta där på blomstertuva,
 sedan de på ängen länge flugit kring som hök och duva.
 Gossen säger: "jag vill bada, ty här är så varmt och soligt."
 "Sval är bäcken", säger flickan; "låt oss bada, det blir roligt."

Gossen lämnar sina strumpor och de andra näpna plaggen
 kastade omkring i gräset, lögat nyss av morgondaggen.
 Byxorna med de av mamma sydda granna axelremmar
 visa ännu, där de ligga, rundningen av piltens lemmar.

Vid den slarverns sida lägger liten tös med ordningssinne
 ned sin vackra skära klänning, silkesduk och kjol och linne,
 lägger sedan allra överst bandbeprydda sommarhatten.
 och med glädjerop nu båda springa i det klara vatten.

Se, de muntra barn till mötes bäckens klara bölja hoppar,
 smyger sig med smek och kyssar kring de täcka kroppar,
 flyger upp i stänkt omkring dem, så att tusen pärlor glimma,
 när den glade pilt försöker lära lekkamraten simma.

Lär hon det, så har han lovat fylla hennes korg med nötter.
 Hur hon sprattlar nu och sparkar med de knubbigt nätta
 fötter,
 hur hon sträcker ut den ena och den andra trinda armen,
 medan hon på gossens händer vilar med den späda barmen.

Sparvemamman, som i lönnen nyligen sin boning fäste,
tittar kvittrande på barnen över kanten av sitt näste,
tycker: "fast de ej ha vingar, ha de ändå samma gamman,
som då jag och sparvepappa plaskade som ungar samman."

Och när lärkan, som i rymden vilar på de sträckta vingar,
ser det oskuldsfulla paret, slår hon till en drill, som klingar
likt ett eko av det jubel, som i tidens första stunder
höjdes av den första lärkan över paradiset's lunder.

TORE LUND

De badande barnen : en personlig läsning

*"... lät oss i en säll minut
med en gudingiven barnlek
plåna seklers nesa ut"*

(Dexippos)

1. Inledning

De badande barnen är inte någon av Rydbergs större dikter. Populär i sin samtid - "särskilt bland fruntimmer" - har den för en kritisk eftervärld framstått som sockersöt, sentimental och "obehaglig".

Stilen är lånad från Signaturpoesin, i vars idylliska värld vuxna människor gärna maskeras till oskyldiga barn - ungefär som på en viss typ av tecknade vykort - medan landskapet fylls av blommor, småfåglar och näpna adjektiv.

Litteraturvetarna har i verket funnit en smårealistisk idyll, ett ömsint försvar för naturligheten i en tid hemsökt av hysteriskt pryderi, och en färgton av åtrå som författaren kanske inte själv var medveten om.¹

Om jag inte misstar mig finns där något mer.

2. Skalden

---

¹ Dikten har behandlats bl a av Karl Warburg, *Viktor Rydberg : en lefnads-teckning* (1900), II, s. 380-381 (vänskapligt); Olle Holmberg, *Viktor Rydbergs lyrik* (1935), s. 247-253 (utförligt); Sverker Ek, *Rydbergs lyriska diktning* (1928), s. 169 (kort avfärdande); Victor Svanberg, *Viktor Rydbergs lyriska genombrott*, *Samlaren* 18 (1937), s. 134-142 (med tonvikt på sambandet med Signaturpoesin); Hans Granlid, *Nya grepp i Rydbergs diktning* (1973), s. 67-68 (försvarande, med tonvikt på realismen) och Sven Stolpe, *Dikt och samhälle : Rydberg, Snoilsky, 80-talet* (1978), s. 83-84 (med avsmak). Citatet om Fruntimmen: Holmberg s. 248.

Till julen 1875 publicerar Viktor Rydberg sex dikter, däribland *Skogsrået* och *Snöfrid*, i Bonniers populära kalender Svea. Det är första gången han träder fram som poet under eget namn. Under 1876 följer en ström av stora dikter: *Vadan och varthän*, *Dexippos*, *Antinous*, *Den flygande holländaren*, *Drömliv* - ovanpå den beundrade översättningen av Goethes Faust. Framgången är omedelbar; den omstridde fritänkaren blir en av hela nationen hyllad Skald.

1877 blir ett förtrollat år: i mars kallas han till hedersdoktor i Uppsala, och får uppdraget att skriva kantaten till universitetets 400-årsjubileum; samtidigt meddelar Lunds universitet att även de tänkt lagerkransa honom, om inte Uppsala hunnit före, men bjuder honom istället som hedersgäst till sin promotionsfest; i april fullbordar han *Prometheus och Ahasverus*, sitt mästerverk, och samma månad väljs han in i Svenska akademien.

Det är höjdpunkten i hans liv, och *Kantaten* speglar inte bara samtidens idealistiska drömmar utan också hans egen triumf:

Siarn står på diktens Nebo, jublande från bergets kam:
Salem, Salem ses i fjärran! Fram till fadershemmet, fram!

Vad ser då siarn från den topp ("diktens Nebo") dit skaldeäran fört honom?

Kanske precis vad där står: Slutet på sin ökenvandring. Hemmet där han själv är Fadern.

3. Äktenskapet

Den utvalda blir Susen Hasselblad, dotter till en rik Göteborgsköpmann. De träffas på hans filosofiska föreläsningar, senast under höstterminen 1877. Han fäster sig vid henne; hans döda mor visar sig och pekar ut henne som en lämplig hustru.

Under sommaren 1878 blir romansen offentlig när Rydberg frekventerar Hasselblads sommarställe i Särö. Förlovningen eklateras 21 oktober 1878, bröllopet står den 14 mars nästa år.²

Men jag tror att han - åtminstone undermedvetet - tänkte på äktenskap redan i slutet av 1877. Annars uppmanar man väl inte provocerat en gammal vän och ungarlarskollega att gifta sig och "göra en snäll och älsklig kvinna lycklig"?³

4. Dikten

De badande barnen föredrogs i herrklubben SHT någon gång under våren 78. Den 8 juni sändes den till Rydbergs danske vän och översättare Borschenius.

Hösten 78 skickade Rydberg dikten till Albert Bonnier, som hade bett om material för Svea. Han berättade att den "cirkulerat i avskrift emellan några damer här i Göteborg samt blivit uppläst i en sluten krets" och lugnade mottagaren - ifall han skulle betrakta dikten som vågad - med att damerna ej "tagit ringaste anstöt".⁴

Jag gissar att Susen Hasselblad var en av de damer som fick skriften i sin hand. För det är en kärleksdikt, eller kanske snarare: en friardikt. Och innehållet är - mätt med oscariska mått - vågat; annars hade han ju inte behövt förneka det.

5. Livets vatten

---

² Warburg II s. 553-4. Moderns ingripande Stolpe s. 91. Rydbergs filosofiska föreläsningar pågick i tre terminer, HT76, HT77 och VT78. På Göteborgs UB finns en anteckningsbok från föreläsningarna hösten 77, förd av Susens tre år yngre syster Hulda. Jag tänker mig att de båda flickorna gick tillsammans.

³ Warburg II, s. 553. Warburg skyddar adressaten, men jag tror att det gäller samma brev till Fredrik Braune, daterat 21 dec 1877, som han redan citerat på sid 535. Braune (1832-1910) var bibliotekarie i Lund, kände Rydberg sedan studenttiden, hade återknutit kontakten med honom vid promotionsfesten förliden vår, och dog ogift.

⁴ Om diktens tillkomstshistoria se Warburg II, s. 380.

Bäcken och *Floden* tycks hos Rydberg ofta rinna upp ur sexualitetens källor.

Den bäck vid vilken Erland möter Singoalla. Den flod som Karmides låter sig föras bort av, tillsammans med Aténs bästa skökor och syriska glädjpojkar, medan pelarhelgonet ylar på stranden. Samma flod som Antinous och Den unge fakiren står utanför och tittar ner i, stoiskt själv-uppoffrande eller bittert resignerat.⁵

Även *Simning* verkar höra ihop med erotik; se t ex simintresset hos Vilde Erland och hos Had, den nordisk-Rydbergska gudavärldens Eros. Associationen är naturlig, i synnerhet som baddräkten inte är uppfunnen.⁶

Allra tydligast syns kopplingen i Vapensmedens kapitel om "Ung kärlek". Kärleken är den sjuttonåriga Dagnys; föremålet är Gunnar, 12. Och det är riktig kärlek, "som till en karl", bekänner Dagny för sin chockerade väninna.

Dess fysiska uttryck är att hon lär Gunnar simma.⁷

6. Innehållet vers för vers

Mottot

är hämtat ur Goethes roman Wilhelm Meister's Lehrjahre. För änglarna, för himmelska varelser, finns icke Man eller Kvinna; inte heller (säger nästa rad) behöver de skyla sina förklarade kroppar i några kläder.

Vill säga: det följande handlar om Man och Kvinna, sedda genom den Himmelska Oskuldens ögon.

---

⁵ Karmides: se *Den siste atenaren*, s. 155. Dikten Den unge fakiren finns bara i utkast; se t ex Fredrik Vetterlund, *Bortom de blå bergen* (1942) s. 130ff.

⁶ Om Had se *Fädernas Gudasaga* s. 44. Erland se *Singoalla*, 1:a upplagan, s. 21; vildheten har tonats ner i de senare upplagorna.

⁷ *Vapensmeden* s. 232 och 236.

i.

Scenen presenteras. Den klara bäcken rinner genom den yppiga naturen.

Dess vatten försäkras vara *rent*. Dess botten är *mjuk* och inte - som i Singoalla - täckt av stenar.⁸

Alla blommor som kantar den - tusensköna, konvalj och doftande hägg - är oskyldigt vita men har ändå erotiska associationer.

På vattenytan flyter liljan, jungfrudomens symbol; mot henne sänker nu lönnen sina gyllene hängen.

ii.

De agerande träder in : Pojken och Flickan.

Pojken har redan länge jagat flickan, "*som hök och duva*".

Nu har han blivit het och föreslår att de skall klä av sig och svalka sig i bäcken. Flickan samtycker glatt och förväntansfullt.

iii.

Pojken tar av byxorna.

Författaren förklarar att det är "*de av mamma sydda axelremmar*" som dittills hållit dem uppe.

iv.

Och flickan tar av sig *sina* kläder. Med ett glädjehopp hoppar de i.

v.

Bäcken smeker och kysser deras kroppar, eftersom de själva är förhindrade av konventionerna. Nu skall han lära henne simma.

vi.

Om det går väl, "så har han lovat fylla hennes korg med nötter". De frukter han skall ge henne är naturligtvis *Hasselnötter*.

---

⁸ *Singoalla*, första upplagan (1857), s. 22.

vii.

Kameraväxling. Scenen ses nu uppifrån, genom Fågelmammans öga. Hon bekräftar, genom hänvisning till sin och Fågelpappans lek, att vad som sker där nere är *naturligt* och kommer att leda till *bobildning*.

viii.

Ytterligare en kameraväxling. Lärkan markerar diktens höjdpunkt i en extatisk drill. Samtidigt garanterar hon föreningens paradisiska oskuld - samma scen sågs redan i Eden.

7. Sammanfattning

Diktens tema är föreningen mellan Man och Kvinna. Dess budskap är att denna förening är *Naturlig* och *Utan Skuld*.

Den som måste övertygas är han själv.

8. Eden och Hellas

I sitt försök att visa skapelseaktens oskuld transponerar Rydberg handlingen till barndomens idealiserade paradys.

Bara ett år tidigare hade simlektionen dykt upp i ett annat, sinnigare rike:

Jag står i tankarne på Hellas´ strand,
där blåa glitterströdda böljor smeka
den långa bräddens silvervita sand
med händer, kärligt glidande och veka
och genomskinligt klara som kristall.
Där ser jag ynglingar och gossar leka
och ser en liten pilt betänksam tveka
att vada i det friska böljesvall.
Då kommer ynglingen, som är hans vän,
och simmar ut på djupet med den lille

...⁹

När Prometheus skall ge sin vision av det goda samhället är detta det första han tänker på: unga män som lär gossar simma. Platsen där det går an är givetvis antikens Grekland.

Och Prometheus, upprorsmannen, ligger givetvis i bojor.

9. Mignon

Rydberg läste troligen *Wilhelm Meisters Lehrjahre* i mitten av sjuttioalet. Att den gjorde intryck på honom visas av de personliga understrykningarna och kommentarerna i hans exemplar. Han översatte också en av dess dikter, Mignon's längtande sång *Kennst du das Land...*¹⁰

Romanens mest kända gestalt är den androgyna Mignon, förebilden till en rad romantiska Tintomaror. En halv vuxen flicka i pojkkläder, som älskar Wilhelm (vilken hon ser som "vän, far och beskyddare"), som drabbas av en hjärtsjukdom sedan hon en natt sett en kvinna smyga sig in i hans sovrums (dit hon själv var på väg), och som slutligen dör när hon ser Wilhelm kyssa sin blivande hustru.

En varelse som, trots omgivningens påtryckningar, vägrar att uppföra sig som en flicka och att bära kvinnokläder. När hon till slut övertalas att klä sig i klänning är det inte som Kvinna utan som Ängel - hon känner att hon skall dö, och vill därför se ut som det hon snart skall bli ...

Det är just vid detta tillfälle som hon, uppflugen på ett högt skrivbord, med "otroligt behag" framför sången ur vilken mottot är hämtat:

So lass mich scheinen, bis ich werde
zieht mir das weisse Kleid nicht aus!
Ich eile, von der schönen Erde

---

⁹ Prometheus och Ahasverus, *Skrifter*, I, s. 140.

¹⁰ Gösta Löwendahl, *Kärlek och svärmod hos Viktor Rydberg*, Lund 1960, s. 43ff. Översättningen finns i 1896 års upplaga av *Dikter*.

hinab in jenes feste Haus

Dort ruh' ich eine kleine Stille,
dann öffnet sich der frische Blick;
ich lasse dann die reine Hülle,
den Gürtel und den Kranz zurück.

Und jene himmlischen Gestalten,
sie fragen nicht nach Mann und Weib,
und keine Kleider, keine Falten
umgeben den verklärten Leib.

Låt mig få synas vad jag snart är vorden,
tag ej min vita klädnad bort!
Jag ilar från den sköna jorden
till nattens boning inom kort.

Där vilar jag till mogonväkten,
sen öppnas blicken ny och klar.
Jag lämnar då den rena dräkten
och krans och gördel, dem jag har.

Bland himmelska gestalter träder
ej man, ej kvinna längre fram –
i skön förklaring inga kläder
behöver skyla någon skam.¹¹

---

¹¹ övers. ur *Wilhelm Meisters läroår*, Senare delen, översatt av Teresia Eurén (Goethe: Skrifter i urval, del IV. Sthlm 1931), s. 241.

Sidhänvisningarna till Rydbergs verk gäller utgåvan i *Samlade skrifter*, om ej annat anges.

På ytan är Rydbergs citat ett textfragment som intygar oskulden i den efterföljande nakenscenen.

Bakom det skymtar en annan bild. Mignon, pojkflickan, som sitter ovanför dikten och sjunger om sin egen förestående död.

Den död som äktenskapet skulle fullborda.